

Μαγδαληνή Καραμανλή
Φιλολόγος
Υποψήφια Διδάκτωρ ΑΠΘ
magdakaramanli@hotmail.com

Το ιστορικό υπόβαθρο της εποχής του Ισίδωρου

Καλησπέρα σας,

Θα μιλήσω για το θέμα της διδακτορικής μου διατριβής το οποίο αφορά το έργο του Ισίδωρου Σεβίλλης «Ετυμολογίες» και συγκεκριμένα για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του όπως αυτό διαμορφώθηκε υπό την επιρροή των εκάστοτε γεωγραφικών και θρησκευτικών παραγόντων. Για να αναλυθεί όσο το δυνατό καλύτερα το κείμενο του Ισίδωρου είναι αναγκαίο να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώθηκαν οι πολιτικές και γεωγραφικές εξελίξεις της εποχής όπως επίσης και οι θρησκευτικές αλλαγές που επήλθαν στην Ισπανία της περιόδου εκείνης.

Ο Ισίδωρος Σεβίλλης ήταν ο πρώτος χριστιανός συγγραφέας που επιχείρησε να συγκεντρώσει γενικές γνώσεις από όλα τα επιστημονικά πεδία σε ένα μόνο έργο, με το όνομα Ετυμολογίες. Ο συγκεκριμένος Λατίνος συγγραφέας ζει και δρα κατά την εποχή της μετάβασης, από την ύστερη αρχαιότητα στον καθαυτό Μεσαίωνα, η οποία ξεκινά από τα μέσα του 6ου αι. και φθάνει έως το τέλος του 8ου αι. Μεγάλωσε σε ένα λατινικό χριστιανικό περιβάλλον όπου υπήρχαν ακόμα συγκρούσεις μεταξύ των Βυζαντινών δυνάμεων και των νέων ηγεμόνων της Ισπανίας, των Βησιγόθων (Merrills, 2005).

Όταν ο Ισίδωρος γεννήθηκε γύρω στα μέσα του 6ου αιώνα η Δυτική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία δεν υπήρχε πλέον ως πολιτική οντότητα. Η Γαλατία είχε κυριευθεί από τους Φράγκους, και στην Ιταλία οι Οστρογότθοι μόλις είχαν νικηθεί από τις βυζαντινές δυνάμεις, οι οποίες είχαν καταλάβει νωρίτερα τη Βόρεια Αφρική. Η Ισπανία, εν τω μεταξύ, βρισκόταν υπό την κυριαρχία των Βησιγόθων για περισσότερο από έναν αιώνα. Οι Βησιγότθοι, όπως και οι Οστρογότθοι, αποτελούσαν έναν γερμανικό φύλο το οποίο αρχικά εγκαταστάθηκε βόρεια του Δούναβη. Το 376, υπό την αυξανόμενη πίεση των Ούννων, οι ρωμαϊκές αρχές επέτρεψαν στους Βησιγόθους να διασχίσουν το Δούναβη και να εγκατασταθούν στη Θράκη. Οι σχέσεις τους με τη Ρώμη μέσα στην αυτοκρατορία ήταν δύσκολες από την αρχή και γι αυτό σύντομα ξεεγέρθηκαν,

πραγματοποιώντας επιδρομές στη Θράκη. Το 378 νίκησαν τις ρωμαϊκές δυνάμεις έξω από την Αδριανούπολη (Barney et al. 2006).

Οι μάχες συνεχίστηκαν μέχρις ότου οι δύο πλευρές να καταλήξουν σε συμφωνία το 382, η οποία καθιέρωσε τους Βησιγόθους ως συμμάχους των Ρωμαίων. Μέχρι το τέλος του αιώνα όμως, οι σχέσεις τους είχαν επιδεινωθεί με αποτέλεσμα οι Βησιγόθοι να εισέλθουν στην Ιταλία το 410 και να καταστρέψουν τη Ρώμη. Έφτασαν στη νότια Γαλατία το 412 και από εκεί στη ρωμαϊκή επαρχία της Ισπανίας στην οποία είχαν εισβάλει τα γερμανικά φύλα των Αλανών, των Βανδάλων και των Σουέβων. Οι Βησιγόθοι που αντιμετώπιζαν έλλειψη τροφίμων εξαιτίας ρωμαϊκού αποκλεισμού συμάχησαν με τον Κωνσταντίο, υποσχόμενοι ότι θα καταπολεμήσουν τους βαρβαρικούς εισβολείς για λογαριασμό της Ρώμης και έτσι το 418 εγκαταστάθηκαν στη Γαλατία (Barney et al. 2006).

Το 456, υπό την βασιλεία του Θεοδορίχου Β, οι Βησιγόθοι εισέβαλαν ξανά στην Ισπανία αλλά δεν κατάφεραν να κατακτήσουν ολόκληρη τη χερσόνησο. Το 507 οι Φράγκοι επιτέθηκαν σε τμήμα του Βησιγοθικού βασιλείου με αποτέλεσμα οι Βησιγόθοι να χάσουν όλα τα γαλατικά εδάφη τους. Έκτοτε, το βασίλειο τους περιορίζονταν ουσιαστικά στην ισπανική χερσόνησο (Wood, 1999 στο Heather, 1999).

Πρέπει να σημειωθεί ότι παρόλο που οι Βησιγόθοι κυβερνούσαν την Ισπανία, πιθανότατα να αποτελούσαν μόνο ένα μικρό ποσοστό του πληθυσμού καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου καθώς η πλειοψηφία των κατοίκων ήταν Ισπανοί και Ρωμαίοι. Οι νέοι ηγέτες διατήρησαν ένα μεγάλο μέρος της ρωμαϊκής διοικητικής δομής. Ρωμαίοι διοικητές και αξιωματούχοι συνέχισαν να συλλέγουν ρωμαϊκούς φόρους και να εφαρμόζουν το ρωμαϊκό δίκαιο. Ωστόσο, οι δύο ομάδες παρέμειναν κοινωνικά διακριτές σε πολλούς τομείς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ότι μέχρι και τον 6ο αιώνα απαγορεύονταν οι γάμοι μεταξύ Γόθων και Ρωμαίων (Wood, 1999 στο Heather, 1999).

Η Ισπανία των Βησιγόθων αποτελούσε ένα πολιτικά ασταθές βασίλειο κατά τη μεγαλύτερη διάρκεια του 6ου του αιώνα. Από το 544, οι βυζαντινές δυνάμεις εμπλέκονταν στα ζητήματα των Βησιγόθων, πιθανόν κατόπιν πρόσκλησης του Αθανάγιλδου για την εξέγερσή εναντίον του Αγίλα. Το 557, οι Βυζαντινοί κατέλαβαν τη νοτιοανατολική ακτή της χερσονήσου, συμπεριλαμβανομένου του λιμανιού της πόλης της Καρχηδόνας. Οι γονείς του Ισίδωρου φαίνεται να είχαν να εγκαταλείψει την Καρθαγένη, πιθανότατα λόγω

αυτής της εισβολής. Μετά το θάνατο του Αθανάγιλδου το 568, οι Βησιγότθοι ευγενείς επέλεξαν για βασιλιά τον Λιούβα και τρία χρόνια αργότερα τον αδελφό του Λεοβίγιλδο με τον οποίον η δύναμη του βασιλείου αυξήθηκε σημαντικά. Με τις στρατιωτικές επιτυχίες του νέου βασιλιά ανακτήθηκε το έδαφος που είχε κατακτηθεί από τους Βυζαντινούς (Barney et al. 2006).

Όσον αφορά το θρησκευτικό πλαίσιο της εποχής πρέπει να σημειωθεί ότι οι Γότθοι μολονότι είχαν εκχριστιανιστεί παράλληλα είχαν επηρεαστεί και από τον Αρειανισμό. Μέχρι και την εποχή του Λεοβίγιλδου, οι γότθοι ηγέτες δεν είχαν επιχειρήσει ποτέ να αλλάξουν εξ ολοκλήρου τις πρακτικές της χριστιανικής θρησκείας. Ωστόσο ο επίσημος χριστιανικός κλήρος είχε στερηθεί πολλά από τα προνόμιά του. Υπό την εξουσία του Αρειανισμού, η χριστιανική Εκκλησία στην Ισπανία ήταν ελεύθερη να συγκαλέσει συνόδους, να ιδρύσει νέες εκκλησίες και να συνδιαλεχθεί με τον Πάπα. Οι δύο Εκκλησίες συνυπήρχαν ανεξάρτητα η μία από την άλλη, έχοντας η καθεμία το δικό της κλήρο και εφαρμόζοντας τις δικές της πρακτικές (Wiles, 1996).

Ο Λεοβίγιλδος ωστόσο, προχώρησε σε μια σοβαρή εκστρατεία για την επέκταση του Αρειανισμού, εφαρμόζοντας τη μέθοδο της πειθούς. Το 580 κάλεσε την πρώτη σύνοδο του Αρειανισμού στην Ισπανία κατά την οποία αποφάνθηκε ότι όσοι ασπάζονταν τον Αρειανισμό δεν χρειάζονταν να ξαναβαπτιστούν γεγονός που προφανώς έκανε την διαδικασία της μετατροπής πιο ελκυστική για τους μη αιρετικούς χριστιανούς (Wiles, 1996).

Σύμφωνα με τον Γρηγόριο της Τουρ, ο Λεοβίγιλδος προσπάθησε να κερδίσει τους μη-αιρετικούς χριστιανούς, επαναπροσδιορίζοντας το δόγμα του Αρείου και λέγοντας ότι ο Πατέρας και ο Υιός ήταν ίσοι και συναιώνιοι σε αντίθεση με το Άγιο Πνεύμα. Αν και κατόρθωσε να πάρει με το μέρος του σημαντικά πρόσωπα του χριστιανισμού, συμπεριλαμβανομένου του επισκόπου της Σαραγόσα, προδόθηκε από τον ίδιο του το γιο τον Ερμενέγιλδο ο οποίος το 582 αποστράφηκε τον αρειανισμό εξαιτίας των πολιτικών και των θρησκευτικών του πεποιθήσεων. Ο Ερμενέγιλδος επαναστάτησε εναντίον του πατέρα του το 579, λίγο μετά το γάμο του με μια πριγκίπισσα των Φράγκων, δηλώνοντας τον εαυτό του ανεξάρτητο μονάρχη στο νότιο τμήμα της χερσονήσου. Γύρω στο 582 απομακρύνθηκε από τον αρειανισμό και βαπτίστηκε χριστιανός υπό την επιρροή του αδερφού του Ισίδωρου Σεβίλλης Λέανδρου. Το 583, ο Λεοβίγιλδος

καταλαμβάνει την περιοχή του γιου του και τον εξορίζει στη Βαλένθια (Barney et al. 2006).

Ο Ρεκκάρედος ο άλλος γιος του Λεοβίγildου έγινε βασιλιάς μετά το θάνατο του πατέρα του. Τον επόμενο χρόνο ασπάστηκε και αυτός τον χριστιανισμό. Και πάλι ο Λεάνδρος της Σεβίλλης αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για την μεταστροφή του αυτή. Ο Ρεκκάρεδος άρχισε συστηματικά να αποδομεί τον Αρειανισμό διατάσσοντας την καταστροφή των βιβλίων του. Ωστόσο δεν προχώρησε στην δίωξη των Αρειανών που αρνήθηκαν να βαπτιστούν χριστιανοί. Αποτέλεσμα της τακτικής που εφάρμοσε ήταν να σχηματιστούν στενοί δεσμοί μεταξύ της μοναρχίας και της Εκκλησίας. Έκτοτε οι Βησιγότθοι βασιλιάδες εμπλέκονταν άμεσα στα εκκλησιαστικά θέματα και στις αποφάσεις για τις οποίες μέχρι τότε αρμοδιότητα είχε μόνο η Εκκλησία. Ο Ρεκκάρεδος πέθανε το 601, λίγο αφότου ο Ισίδωρος έγινε επίσκοπος της Σεβίλλης (Barney et al. 2006). Δέκα χρόνια αργότερα, το 612 την εξουσία πήρε ο Σίσεμπουτ, φίλος του επίσκοπου Σεβίλλης Ισίδωρου ο οποίος κατατρόπωσε τους βυζαντινούς και ενίσχυσε τον έλεγχο των Βησιγόθων επί των Βάσκων (James, 1980).

Οι γεωπολιτικές αλλαγές που περιέγραψα παραπάνω επηρέασαν σημαντικά τον τομέα της γραμματολογίας και της θεολογίας καθώς κατά το Μεσαίωνα ξεκινά μια μακρά περίοδο γεμάτη θρησκευτικότητα, μυστικισμό, σχολαστικισμό όπου όλα ξεκινούν και τελειώνουν στην Εκκλησία, την απόλυτη εξουσία των αιώνων αυτών. Αξίες που συνδέονταν με τη λατινική λογιότητα και την εκπαίδευση χάνονται, και παρόλο που η εγγραμματοσύνη παρέμεινε σημαντική, αντιμετωπίστηκε περισσότερο ως πρακτική ικανότητα παρά ως δείγμα υψηλής κοινωνικής θέσης. Στο πλαίσιο αυτό ζει και δραστηριοποιείται ο Ισίδωρος ο οποίος προσπαθεί να διασώσει ό,τι μπορεί από τον κόσμο της κλασικής αρχαιότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Barney, Stephen A., Lewis, W. J., Beach, J. A. and Berghof, O. (2006) *The Etymologies of Isidore of Seville*. Cambridge: Cambridge University Press.

James, E. (1980). *Visigothic Spain: New Approaches*. Oxford.

Merrills. A.H. (2005) *History and Geography in Late Antiquity*. Cambridge University Press.

Wiles, M. (1996) *Archetypal Heresy: Arianism through the Centuries*. Oxford.

Wood, I. (1999) Social relations in the Visigothic Kingdom from the fifth to the seventh century: the example of Merida. Στο Heather, P. (1999) *The Visigoths from the Migration Period to the Seventh Century: an Ethnographic Perspective*. San Marino.